

Đặc điểm của rủi ro thiên tai

Sự tồn tại của rủi ro là cơ sở để có hoạt động bảo hiểm. Nếu như sự tiến bộ của khoa học công nghệ là nguyên nhân chính làm cho rủi ro có nguồn gốc kinh tế xã hội gia tăng thì rủi ro có nguồn gốc tự nhiên cũng vì đó mà càng nghiêm trọng và khó kiểm soát hơn.

Một trong những nguyên tắc cơ bản và là cơ sở kỹ thuật của bảo hiểm là quy luật số đông. Nếu chúng ta tập hợp được những rủi ro đồng nhất và độc lập (rủi ro này không có mối tương quan với rủi ro khác) thì độ biến thiên của rủi ro sẽ giảm, và có thể tính toán được xác suất xảy ra của rủi ro. Khi đó, với số lượng càng lớn các rủi ro đồng nhất và độc lập thì chi phí cho mỗi rủi ro sẽ giảm đi, đây chính là ý nghĩa của bảo hiểm.

Tuy nhiên, rủi ro thiên tai lại là loại rủi ro có hệ số tương quan cao (nếu một người bị rủi ro thì sẽ có nhiều người cùng bị ảnh hưởng). Như vậy nếu số đông rủi ro có mối tương quan tập hợp lại sẽ làm cho độ biến thiên của rủi ro tăng, điều này làm mất tính hiệu quả của quy luật số đông. Nhưng không vì vậy mà không tính toán được chi phí rủi ro. Các nhà bảo hiểm có cơ sở để tính toán được chi phí của rủi ro tương quan trong trường hợp này nhưng chi phí lại cao hơn đối với mỗi người tham gia, điều này là rào cản với những người có ý định tham gia vào quỹ bảo hiểm.

Tổn thất do rủi ro thiên tai gây ra

Rủi ro thiên tai từ xưa cho đến nay vẫn là nguồn rủi ro gây thiệt hại lớn về mặt kinh tế, xã hội đối với con người. Với sự tiến bộ của khoa học công nghệ, con người đã có những công cụ để dự báo tốt hơn, chính xác hơn khả năng xảy ra rủi ro thiên tai nhưng khi xảy ra thì vẫn nằm ngoài tầm kiểm soát của con người. Chúng ta có thể dự báo tốt hơn, có kế hoạch phòng chống tốt hơn nên xu hướng thiệt hại do thiên tai nếu có nghiêm trọng phần lớn sẽ là thiệt hại về tài

Rủi ro thiên tai nên được bảo hiểm như thế nào ở Việt Nam?

VÕ ĐÌNH TRÍ

Ảnh Thiên Triều

sản, còn tính mạng của con người được bảo vệ chủ động hơn (điều này thể hiện rõ qua thiệt hại của bão Katrina, bão số 6, số 9 ở Việt nam).

Trên thế giới, đã có những thảm họa thiên nhiên mà thiệt hại rất lớn về con người và tài sản. Tính đến thời điểm này cơn bão kinh hoàng Katrina ở Mỹ và vịnh Mêhicô có tổn thất được bảo hiểm kỷ lục là 45 tỷ USD và trận lũ lụt năm 1970 ở Bangladesh gây nên cái chết của 300.000 người.

Thiệt hại do rủi ro thiên tai gây ra đối với Việt nam cũng khá lớn, cơn bão Nhiệt đới Linda ngày 1/11/1997 gây ra tổn thất được bảo hiểm là 3.840 triệu USD, xếp thứ 45 trong những tổn thất do thiên tai lớn nhất giai đoạn 1975-2005 trên toàn thế giới. Chỉ tính riêng trong năm 2006, đã xuất hiện 10 cơn bão ảnh hưởng và gây hậu quả nặng nề đối với Việt nam. Tổng số thiệt hại về tài sản lên đến hàng chục ngàn tỷ đồng, đáng kể

nhất là cơn bão số 6 với tổng thiệt hại hơn 10 ngàn tỷ đồng, bão số hơn 5 ngàn tỷ (tương đương thiệt hại do bão lũ của cả năm 2005) và gần đây là bão số 9 với thiệt hại về tài sản hơn 5200 tỷ đồng

Với những tổn thất to lớn về mặt kinh tế như vậy thì vai trò vĩ mô của Nhà nước trong việc ổn định kinh tế xã hội sẽ chú trọng đến việc đối phó với những tổn thất kể trên, góp phần đề phòng và hạn chế ở mức thấp nhất thiệt hại nếu có xảy ra.

Và thực tế điều này đã và đang được các Chính phủ hết sức quan tâm. Ngành bảo hiểm ở hầu hết các quốc gia đều được hình thành và thực hiện chức năng phân tán rủi ro, cộng đồng hóa rủi ro để phí rủi ro là ở mức thấp nhất có thể. Tuy nhiên, với đặc thù của rủi ro thiên tai có mối tương quan lớn nên chi phí rủi ro rất cao, hạn chế sự hình thành quỹ bảo hiểm với số đông đủ lớn nên vai trò của quy luật số

đồng không phát huy được lợi thế của mình. Mặt khác tổn thất do thiên tai gây ra thường rất lớn, khả năng tài chính của các công ty bảo hiểm nhiều khi không thể đảm trách nổi với những tổn thất này.

Và bài toán được đặt ra với chính phủ là: làm sao vẫn có thể bảo hiểm được cho rủi ro thiên tai nhưng với chi phí rủi ro hợp lý nhất.

Chính phủ có nên thực hiện bảo hiểm bắt buộc rủi ro thiên tai và có sự tham gia của chính phủ?

Việc bảo hiểm cho thiên tai là cần thiết nhưng vấn đề là tổ chức thực hiện sẽ như thế nào. Nếu chính phủ giao toàn bộ cho công ty bảo hiểm thực hiện thì việc đánh giá rủi ro của các công ty bảo hiểm sẽ tốt hơn, hạn chế nguy cơ đạo đức "chủ quan" của người mua bảo hiểm. Tuy nhiên sẽ gặp khó khăn ở chi phí rủi ro cao, không đủ khả năng tập hợp số đông đủ lớn, và khả năng tài chính của các công ty bảo hiểm khi có tổn thất xảy ra.

Như vậy, chương trình bảo hiểm thiên tai nên linh động tùy theo đặc điểm của từng quốc gia, phải có sự tham gia của các công ty bảo hiểm. Cụ thể là mức tái bảo hiểm cho chính phủ có thể từ 0-100%, phạm vi bảo hiểm linh hoạt (tùy rủi ro cao hay thấp ở quốc gia đó). Đặc biệt chú ý đến mức độ phát triển của nền kinh tế bởi vì theo nhà nghiên cứu David Moss thì tùy thuộc vào sự phát triển của nền kinh tế mỗi quốc gia mà chính phủ sẽ quan tâm đảm nhận rủi ro ở mức nào trong ba loại: rủi ro liên quan đến sự phát triển của nền kinh tế, rủi ro liên quan đến quyền của người lao động và rủi ro liên quan đến sự an toàn (thiệt hại do thiên tai). Đối với các nước đang phát triển, nền kinh tế còn ở giai đoạn thấp nên chính phủ chưa quan tâm đến đảm nhận rủi ro thiên tai. Ngoài ra, chương trình bảo hiểm thiên tai còn phụ thuộc nhiều vào sự phát triển của ngành bảo hiểm thương mại ở nước đó, tiêu biểu là mô hình bảo hiểm động đất bắt buộc ở

cho phù hợp. Đối với các nước đã phát triển thì điều kiện thuận lợi là tiềm lực tài chính lớn, ngân sách có khoản dự phòng lớn cho thiên tai, ngành bảo hiểm ở những nước này cũng đã phát triển nên hỗ trợ chính phủ rất nhiều (chương trình bảo hiểm lũ lụt quốc gia ở Mỹ được thông qua năm 1968, thực hiện bắt buộc từ năm 1973 phát huy rất tốt vai trò của bảo hiểm).

Đối với Việt nam và các nước đang phát triển nói chung nên có chương trình bảo hiểm thiên tai thay thế cho chương trình trợ giúp sau thiên tai, và cần có những giải pháp đi kèm như sau:

- Thành lập quỹ dự phòng cho thiên tai, đây là cơ sở để hình thành quỹ bảo hiểm sau này. Việc hình thành quỹ này càng sớm sẽ thực hiện được đặc điểm dồn tích của quỹ bảo hiểm.

- Phát triển hệ thống bảo hiểm thương mại trong nước, để hỗ trợ chính phủ về mặt kỹ thuật và quản lý. Nhà nước chỉ quản lý giám sát, còn việc thực hiện và quản lý nghiệp vụ được thực hiện bởi các công ty bảo hiểm thương mại. Kinh nghiệm cho thấy quốc gia nào có thị trường bảo hiểm thương mại phát triển thì hỗ trợ cho chính phủ rất tốt.

- Khi thực hiện bảo hiểm bắt buộc, vấn đề quan tâm nhất là nguy cơ đạo đức "ỷ lại", không nên áp dụng cứng nhắc chương trình bảo hiểm bắt buộc.

- Có những chế tài phù hợp trong việc thực hiện bảo hiểm bắt buộc (để đảm bảo số đông) chẳng hạn gắn việc mua bảo hiểm với các giao dịch như mua bán nhà, lắp đặt điện, nước, điện thoại v.v....

Dẫu biết rằng những điều kiện nói trên không thể thực hiện được ngay trong một thời gian ngắn, nhưng với sự phát triển của thị trường bảo hiểm thương mại hiện nay cũng như sự phát triển của nền kinh tế thì đứng ở góc độ vĩ mô, nên có chương trình bảo hiểm thiên tai càng sớm càng tốt ■

So sánh giữa các giải pháp bảo hiểm

Giải pháp bảo hiểm	Nguy cơ đạo đức	Sự lựa chọn bất lợi	Tổn thất dự kiến	Trợ cấp	Chi phí bảo hiểm
Chính phủ là nhà bảo hiểm	Cao	Thấp	Cao	Cao	Thấp
Bảo hiểm bắt buộc (cty bảo hiểm cung cấp)	Cao	Thấp	Cao	Trung bình	Trung bình
Tái bảo hiểm bắt buộc cho Chính phủ (Nhật)	Cao	Thấp	Cao	Cao	Thấp
Tái bảo hiểm bắt buộc cho Chính phủ với phí linh hoạt (Tây Ban Nha)	Trung bình	Thấp	Trung bình	Trung bình	Trung bình
Tái bảo hiểm tự nguyện cho Chính phủ với phí linh hoạt (Pháp)	Thấp	Cao	Trung bình	Thấp	Cao

Nguồn: bài trình bày của Paul K.Freeman tại diễn đàn bảo hiểm thiên tai OECD ngày 22-23/11/2004 - Paris.

Còn nếu có sự tham gia của chính phủ, với tư cách là nhà bảo hiểm, tái bảo hiểm (ở Pháp, Nhật Bản), hoặc có chính sách trợ cấp thì sẽ phát sinh vấn đề rủi ro đạo đức. Nhất là khi chính phủ thực hiện chính sách bảo hiểm bắt buộc, khi đó mức phí sẽ ngang nhau và quyền lợi khi rủi ro cũng là như nhau.

Thổ Nhĩ Kỳ kết hợp giữa chính phủ và các công ty bảo hiểm thương mại.

Nên thực hiện bảo hiểm thiên tai như thế nào ở Việt Nam?

Qua những phân tích trên, chúng ta thấy rằng bảo hiểm thiên tai là điều hết sức cần thiết nhưng tùy vào điều kiện kinh tế của mỗi quốc gia mà cần có chương trình thực hiện sao